

Juhani Taivalaho
Metsärinne 12 as 7
96910 ROVANIEMI
Puh. 050-4123 999
sähköposti: juhani.taivalaho@gmail.com

Maa- ja metsätalousministeriö
Helsinki
Sähköposti: kirjaamo@mmm.fi

ASIA: LAUSUNTO

Annan kunnioittavasti maa- ja metsätalousministeriölle uutta kalastuslakia koskevasta hallituksen esityksen luonnoksesta seuraavan lausunnon:

1. Johdanto

Uusi kalastuslakiesitys ei suojaa ns. pienosakkaan oikeuksia. Halutessaan osakaskunta voi mielivaltaisesti mitätöidä osakkaan oikeuden käyttää omaisuuttaan normaalilla, kohtuullisella ja järkevällä tavalla. Kalastuslaki koskee koko maata ja sen tulee toimia valtakunnan kaikissa osissa, myös Utsjoella. Nykyinen käytäntö osoittaa, että pohjoisimmassa Lapissa on halu tulkita lakia toisin kuin lainsäätäjä on tarkoittanut. Tämä pitää estää kirjaamalla lakiin myös pienosakkaan oikeusasema siten, että se vastaa Suomen perustuslain turvaamia perusoikeuksia.

2. Niin sanotun pienosakkaan oikeusasema nykyisessä laissa

Voimassa oleva kalastuslaki turvaa osakaskuntaan kuulumattomien ns. kylässä asuvien kalastusoikeuden (KalL 9§ ja -asetus 2§), mutta pienosakkaista ei mainita mitään. Käytäntö osoittaa, että laki ei turvaa näiden pienosakkaiden kalastusmahdollisuuksia.

Mikäli osakas täyttää KalL 9§:n ja -asetuksen 2§:n kylässä asuvan edellytykset, hänen tulisi saada kalastaa samalla tavalla kuin osakaskuntaan kuulumaton kylässä asuva "jokamies". Tämä ei kuitenkaan kaikissa osakaskunnissa toteudu. Lisäksi osakaskunnan säännöissä voi olla määräyksiä pienosakkaille myytävistä erikoisluvista, mutta osakaskunta voi päätöksellään olla soveltamatta niitä ja siten mitätöidä pienosakkaan kalastusmahdollisuudet.

Oikeuskirjallisuudessa (muun muassa Marja-Leena Honkanen, Helsinki 1985, sivut 73-79 ja 134-139) on käsitelty puheena olevaa aihetta ja siihen liittyviä ongelmatilanteita. Tilaan kuuluva vesialueosuus on yleensä haluttu ja korottaa myös kiinteistön kauppahintaa. Honkasen mukaan

--- tällaisten ristiriitaisuuksien ja epäselvyyksien välttämiseksi kalastuslain tulisi säännellä tarkemmin pienosakkaiden oikeusasema ja erikoislupien edellytykset.

Vuodesta 2010 alkaen niin sanottujen pienosakkaiden kalastusmahdollisuudet vavalla ja vieheellä **Utsjoen kirkonkylän yhteisen kalaveden osakaskunnan** vedessä ovat kaventuneet ja suurella osalla suorastaan mitätöityneet. Minimissään kalastusoikeutta osakkaalla on enää yksi vuorokausi yhdellä vavalla vuoden aikana!

Ongelmat alkoivat sen jälkeen, kun tietyn statuksen omaavat henkilöt saivat hoitokunnassa enemmistön. Tämä hoitokunta sitten syöttää osakaskunnan kokoukselle päätettäväksi kehittelemänsä rajoitukset ja lain tulkinnat.

Nykyisin vallitseva tilanne:

Ennen vuotta 2010 pienosakkailla oli mahdollisuus lunastaa koko kaudeksi osakaskunnan sääntöjen mahdollistamia erikoislupia vapa- ja viehekalastuksen harjoittamiseksi yhdellä vavalla.

Vuonna 2010 käytäntö muuttui, kun pyydysyksiköiden kokonaismäärää ja yksikköarvoja muutettiin siten, että minimissään kalastusoikeutta pienosakkailla oli enää viisi (5) vuorokautta vuodessa. Lisäksi kalastuslain 9§:n ja -asetuksen 2§:n säädöksiä kieltäydyttiin soveltamasta meihin osakkaisiin, vaikka käytössämme on omistamamme asunto. Lain ja asetuksen säädöksiä tulkittiin tahallaan virheellisesti. Kylässä asuville osakaskuntaan kuulumattomille ja Utsjoelle kesäksi töihin tuleville ns. jokamiehille sen sijaan myytiin edelleen kausilupia. Rajoituksia perusteltiin hallitsemattomaksi käyneellä kalastusoikeuksien luovutuksilla ja kalakantojen suojelulla. Ilmeinen syy rajoituksiin oli kuitenkin hoitokunnan enemmistön asenne ja kielteinen suhtautuminen muualla asuviin osakkaisiin, jotka suurimmaksi osaksi ovat pienosakkaita. Tämä on tullut täysin selväksi

vuosien varrella.

Vuosina 2011 ja 2012 osakaskunta teki käytännössä samat päätökset, mutta tekemäni oikaisuvaatimuksen jälkeen pienosakkaiden kalastusaika muodostui minimissään 20 (v. 2011) ja 15 (v. 2012) vuorokaudeksi kaudessa. Korjaus tehtiin, koska vuonna 2010 ei osakaskunnassa sovellettu omiin sääntöihin kirjattua pyydysyksikköjen pyöristämismääräystä.

Vuonna 2013 tilanne muuttui taas. Hoitokunta oli valmistellut osakaskunnan kokoukselle esityksen, joka johti pienosakkaiden aseman huonontamiseen edelleen. Pyydysten yksikköarvoja muutettiin siten, että pienosakkaiden kalastusmahdollisuudet määräytyvät vuorokausien lukumäärinä. Pienimmillä tiloilla kalastusoikeutta on enää vain yksi vuorokausi kaudessa!

Osakaskunnan kokouksessa ei enää puhuttu kalakantojen suojelusta, vaan päätösten perusteina mainittiin nimenomaan pienosakkaiden aseman muuttaminen. Tätä todistaa selvästi hoitokunnan laatima kirjallinen lupamyyntiohje vuodelle 2013:

--- Näiden päätösten takia osakaskunnan sääntöjen edellyttämä osakastilojen pyydysyksikköjen pyöristäminen ylöspäin lähimpään kokonaislukuun ei enää hyödytä pienosakkaita niin paljon kuin aiempina vuosina. Toiseksi vapa- ja viehekalastuksen pyydysyksikköarvon nostaminen noin 21 -kertaiseksi mahdollisti siirtymisen vuorokausilupiin (viikkolupien sijaan).---

Pyydysyksikköluettelon (2010) mukaan osakaskunnassa on 536 osakastilaa.

Kolmellakymmenelläviidellä (35) suurimmalla tilalla on puolet osakkuuksista ja siten myös äänivallasta. Tämä näkyy kokousten kaikissa äänestystuloksissa. Jo hoitokunnan jäsenet valtakirjoineen muodostavat enemmistön äänestystilanteissa.

Pienosakkaiksi luetaan ne tilat, joiden pyydysyksikköluku on korkeinaan 84. Näiden tilojen osuus vuonna 2010 oli 70 % kaikista osakastiloista. Pienosakkaiksi kutsuttujen tilojen vapa- ja viehekalastusoikeus määräytyy nykyään siis vuorokausina, maksimi 84 vuorokautta (yhdeällä vavalla) ja minimi yksi vuorokausi vuodessa. Pienosakkaat eivät ole yhdenvertaisessa asemassa ns. suurosakkaisiin, kylässä asuviin eivätkä myöskään toisiinsa

verrattuna: 30 % tiloista sekä kylässä asuvat osakaskuntaan kuulumattomat voivat lunastaa kausiluvan, 70 % saa tyytyä eri suuruisiin vuorokausilupiin. Saadakseen lunastaa kausiluvan, osakkaan mökkitontin pinta-alan tulisi ylittää laskelmieni mukaan noin yhdeksän (9) hehtaaria!

Utsjoen kirkonkylän yhteisen kalaveden osakaskunnan tilanne ei suinkaan ole ääriesimerkki. Naapuriosakaskunnassa Vetsikossa pienosakkaiden asema oli vielä tätäkin huonompi aikana, jolloin osakaskunta vielä myönsi vapa- ja viehekalastuslupia. Kalastusaika laskettiin tunneissa ja minuuteissa! Eräälläkin osakastilalla oli kalastusaikaa kokonaista neljä (4) tuntia kaksitoista (12) minuuttia vuodessa, jonka käyttöä paikalliset seurasivat kello kädessä.

Samalla kun meidän pienosakkaiden kalastamista on rajoitettu, on viime vuosina vapa- ja viehekalastuslupien luovuttaminen lisääntynyt siinä määrin, että jokivarsilla on ruuhkaa. Esimerkiksi Kevojoelle kulkee jatkuva moottoriveneliikenne, jolla kalastusoikeuden luovutuksen saajia rahdataan joen harvoille ottipaikoille.

Tsarsejoen putouksesta on muodostunut todellinen markkinapaikka (vesialue osakaskunnan, rannat Kevon luonnonpuistoa). Lohen nousun huippuaikoina saattaa siellä tavata yhtä aikaa jopa 25 kalastajaa muutaman kymmenen metrin matkalla. Joukossa on myös rokastajia, joita on näytetty ja "hehkutettu" jopa TV -ohjelmissa. Aikaisempina vuosina osakkaat saivat täällä kalastaa rauhassa ja luontoarvoiltaan herkkä Kevon luonnonpuisto säästyi roskaantumiselta ja muulta kielletyltä toiminnalta.

Kaupallisiin kalastusoikeuksien massaluovutuksiin osallistuvat ne osakastilat, joilla on luovutettavaa, toisin sanoen suuret tilat. Samat osakastilat äänestävät kokouksissa pienosakkaiden oikeuksien mitätöimisestä, ja myyvät omia oikeuksiaan täysin vieraille kalastusmatkailijoille. Kalakantojen suojelu unohdetaan täysin.

Tilannetta sotkee myös väitetyt nautinnat. Kiinteistönmääritystoimituksissa tiloille ei ole vahvistettu vapa- ja viehekalastukseen erityisiä etuuksia (nautintoja) Utsjoen kirkonkylän yhteiseen kalaveteen. Tästä huolimatta nykyisen hoitokunnan puheenjohtajan osakaskunnan kokouksessa julkituoma kanta on, että esimerkiksi hänen omistamallaan tilalla tällainen nautinta olisi. Ei ole, asia on tarkistettu sekä Lapin maanmittaustoimistosta

kiinteistörekisteriotteesta että maanmittausinsinööri Esko Rantakiveltä. Puheenjohtajan oman tulkinnan mukaan oikeus kalastaa olisi myös osakaskunnan määräämänä rauhoitusaikana ja näin hän myös myöntää tekevänsä.

Johtopäätös edellä esitetystä:

Edellä kerrottu kertoo pienosakkaiden kalastusoikeuksien määrittelyssä tapahtuvasta mielivallasta, jonka laki sallii. Nykyinen kalastuslaki ei sisällä säädöksiä, mitkä suojaisivat niin sanottujen pienosakkaiden oikeuksia syrjiviltä loukkauksilta. Halutessaan osakaskunta voi päätöksillään mitätöidä osakkaan oikeudet vähääkään välittämättä Suomen perustuslain turvaamista perusoikeuksista: yhdenvertaisuudesta (6 §) ja omaisuuden suojasta (15 §). Tilanne on asiantuntijoidenkin mielestä täysin käsittämätön ja kohtuuton!

3. Pienosakkaiden oikeusasema uudessa kalastuslaissa

Hallituksen esityksen luonnos uudeksi kalastuslaiksi ei sisällä säännöksiä, jotka turvaisivat pienosakkaan oikeusaseman voimassa olevaa lakia paremmin. Päinvastoin, osakas ei voisi enää edes vedota yhdenvertaiseen asemaan osakaskuntaan kuulumattoman kylässä asuvan kanssa (KalL 9 § ja -asetus 2 §).

Suomen perustuslaissa säädetään:

Perusoikeudet

6 § Yhdenvertaisuus

Ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän --- tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. ---

15 § Omaisuu den suoja

Jokaisen omaisuus on turvattu. ---

22 § Perusoikeuksien turvaaminen

Julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen Yleissopimuksen 14 artiklassa säädetään:

Syrjinnän kieltö

Tässä yleissopimuksessa tunnustetuista oikeuksista ja vapauksista nauttiminen taataan ilman minkäänlaista sukupuoleen, rotuun, ihonväriin, kieleen, uskontoon, poliittisiin tai muihin mielipiteisiin, kansalliseen tai yhteiskunnalliseen alkuperään, kansalliseen vähemmistöön kuulumiseen, varallisuuteen, syntyperään tai muuhun asemaan perustuvaa syrjintää.

Ensimmäisen lisäpöytäkirjan 1 artiklassa säädetään omaisuudensuojasta

Jokaisella luonnollisella tai oikeushenkilöllä on oikeus nauttia rauhassa omaisuudestaan. Keneltäkään ei saa riistää hänen omaisuuttaan paitsi julkisen edun nimissä ja laissa määrättyjen ehtojen sekä kansainvälisen oikeuden yleisten periaatteiden mukaisesti.

Veli-Pekka Viljanen kirjoittaa teoksessaan Perusoikeuksien rajoitusedellytykset, Vantaa 2001, sivut 9-10:

--- Perusoikeuksien merkitys ei lainsäätäjänkään osalta enää tyhjene perusoikeuksien kunnioittamisvaatimukseen. Tämän ohella perusoikeussäännöksistä voidaan johtaa lainsäätäjään kohdistuvia velvollisuuksia aktiivisesti turvata perusoikeuksia ja edistää niiden toteutumista. Perusoikeusuudistusta koskevassa hallituksen esityksessä asia ilmaistiin yleisellä tasolla seuraavasti:

*"Lainsäätäjään perusoikeussäännökset kohdistuvat monella eri tavalla. Ne eivät pelkästään rajoita eduskunnan toimivaltaa lainsäätäjänä, vaan niistä voidaan johtaa myös lainsäätäjään kohdistuvia **aktiivisia toimintavelvoitteita** (lihavointi tässä). ---" (HE 309/1993 vp, s 26)*

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Säännöksen perustelujen mukaan perusoikeudet sitovat julkista valtaa.

*--- Usein perusoikeuksien tosiasiallinen toteutuminen edellyttää julkisen vallan aktiivisia toimenpiteitä, esimerkiksi yksilön perusoikeuksien suojaamiseksi **ulkopuolisilta loukkauksilta** (lihavointi tässä) tai tosiasiallisten edellytysten luomiseksi perusoikeuksien käyttämiseksi. ---*

*--- Turvaamisvelvollisuus koskee myös oikeuksien toteutumista yksityisten välisissä suhteissa. Käytännössä velvoite kohdistuu tältä osin ennen muuta lainsäätäjään, jonka tehtävänä on täsmentää yleisellä tasolla ilmaistua perusoikeutta niin, että sen vaikutus ulottuu myös **yksityisiin suhteisiin** (lihavointi tässä) (HE 309/1993 vp, s. 75). Näin perusoikeuksien vaikutus välittyy täsmentävän lainsäädännön välityksellä*

valtion ja yksilön suhteiden ohella koko yhteiskuntaan (lihavointi tässä).

Perustuslain 22 § on ilmaus ajatuksesta, jonka mukaan ei ole riittävää, että perusoikeudet toteutuvat muodollisesti. Oikeuksien pitää toteutua myös käytännössä.

Uuden lakiesityksen valmisteluvaiheessa olen ollut useissa yhteyksissä maa- ja metsätalousministeriöön tuodakseni esille huoleni pienosakkaiden yhdenvertaisuuden ja omaisuudensuojan toteutumisesta uudistettavassa kalastuslaissa (neuvottelu osastopäällikkö Pentti Lähteenojan, kalastusneuvos Eija Kirjavaisen ja metsänhoitaja Arto Sorrin kanssa elokuussa 2010, useat puhelinsoitot ja asiakirjojen lähettäminen). Olen myös toimittanut keväällä 2013 yhdessä Lapin kalatalouskeskuksen toiminnanjohtaja Eero Liekosen kanssa laatimamme muistion maa- ja metsätalousministeriöön.

Liitän vielä oheen edellä mainitun Lapin kalatalouskeskuksen toiminnanjohtaja Eero Liekosen kanssa yhdessä laatimamme muistion 18.4.2013, mikä sisältää yhden ehdotuksen vähimmäisoikeuden turvaamiseksi.

Yleisesti osakaskunnissa on vallalla toimiva käytäntö, jossa pienen osuuden antamaa kalastusoikeutta jatketaan kalastusluvalla (erikoislupa), jotta kalastusoikeus saadaan pyydysyksiköidyksi ja se mahdollistaa käytännön kalastuksen. Ongelmatilanne saadaan ratkaistuksi kirjaamalla lakiin pyydysyksiköinnin yhteyteen osakaskuntaa velvoittava säännös edellä mainitusta menettelystä. Tämä tulee sisällyttää myös lain perusteluihin.

Laki säädetään koskemaan koko valtakuntaa ja oikeuksien tulisi olla yhtäläiset Suomen valtion sisällä. Maan pohjoisin kolikka ei voi tässä suhteessa olla lainsuojaton.

Rovaniemellä 24.1.2014

Kunnioittaen

Juhani Taivalaho
metsänhoitaja

LIITE Muistio 18.4.2013

18.4.2013

UTSJOEN KALASTUKSET JA PIENOSAKKAAT

Neuvottelu 18.4.2013: Eero Liekonen ja Juhani Taivalaho

Julkista valtaa sitoo velvollisuus huolehtia omaisuuden suojan toteutumisesta.

Pyydysyksiköiden luovutusoikeus

- Leikkuri samalla periaatteella kuin äänivallan käytössä esim. 30 % tilan osuuteen perustuvasta kalastusoikeudesta voidaan luovuttaa toiselle.

Vähimmäiskalastusoikeuden turvaaminen pienillä osuusluvuilla

- Nykyinen yksiköiden pyörityssääntö ei toimi koska pyydysyksikkö voidaan korottaa mielivaltaisesti niin ylös, että osuudet eivät riitä vapa- ja viehekalastukseen.
- Tenolla ja sen sivuvesissä on ostettu tontteja mukana tulevan kalastusoikeuden perusteella, ei tunturikoivikkoja. Käytännön kalastuksen järjestämisessä osakaskunnat ovat päätöksillään lähes poistaneet ne kalastusoikeudet, jotka tila sai perustamisvaiheessa. Tässä tapauksessa omaisuuden suoja ei toteudu, eli omaisuuden normaali, kohtuullinen ja järkevä käyttö jää toteutumatta. Kalastuslakiin/Yhteisaluelakiin olisi luotava mekanismi, joka turvaa sovitun alarajan alle jäävien osuuksien kalastusoikeuksien säilymisen sellaisena, että omaisuuden järkevä käyttö voi toteutua ilman osakaskunnan päätöstä. Malli voisi olla esim., että kaikki osakkaat saavat vähintään vapakalastusoikeuden lukuun ottamatta tilanteita, joissa rauhoituspäätös estää kalastuksen. Rauhoitukset tulee viranomaisen määrätä ja niiden tulee koskea kaikkia osakkaita ja kaikkia pyyntimuotoja.
- Nykyisiin osakaskunnan sääntöihin kirjattu ”pienosakkaiden” lisäyksiköiden saannin turvaaminen tulisi taata lakisääteisesti. Nyt päätös perustuu tapauskohtaiseen harkintaan.

Osakkaiden yhdenvertaisuus

- ”Osakaskunnan kokouksen päätöksellä ei saa antaa osakkaiden tai osakaskunnan kustannuksella kenellekään osakkaalle tai jollekin muulle ilmeisesti epäoikeutettua etua.” Tämä yhteisaluelakiin ja osakaskunnan sääntöihin kirjattu säännös ei käytännössä toimi. Säännös ei ohjaa päätöksentekoa niin kuin on ajateltu. Ongelma

on maan laajuinen ja korostuu erityisesti Lapissa.

- Osakaskunnan sääntöjen sallimalla kalastuksen järjestämisellä päätöksenteko johtaa usein tarkoitukselliseen yhdenvertaisuusperiaatteen loukkaamiseen. Vääryyttä kärsivän osakkaan keinot tilanteen oikaisemiseen ovat kohtuuttomat ts. kanne käräjäoikeuteen. Ulkopuoliset "jokamiehet" eivät saa olla paremmassa asemassa kuin osakkaat osuuden suuruudesta riippumatta.

- Lainsäädäntö on tässä suhteessa liian väljä ja antaa sääntöjen kautta mahdollisuuden mielivaltaisiin päätöksiin. Lakia on tiukennettava.

Eero Liekonen
Lapin kalatalouskeskus
toiminnanjohtaja

Juhani Taivalaho
metsänhoitaja